

РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

У статті розглядається сутність реформування судової системи України, яка б забезпечувала оперативний та дієвий судовий захист своїх громадян, інших фізичних та юридичних осіб, державних та суспільних інтересів. Важливим напрямком подальшого розвитку судової системи повинно стати також запровадження механізмів дієвої боротьби з корупцією серед суддів, остаточного звільнення судової системи від політичного тиску та впливу зі сторони інших гілок влади, а також підвищення ролі інститутів громадянського суспільства в здійсненні контролю за роботою судової системи.

Ключові слова: *судова система, судова влада, реформування, державна концепція, трансформація, організація, функціонування.*

Постановка проблеми. За час, що минув з моменту набуття Україною незалежності, наша держава пройшла тривалий та складний шлях в напрямку формування незалежної та ефективної судової системи, яка б забезпечувала оперативний та дієвий судовий захист своїх громадян, інших фізичних та юридичних осіб, державних та суспільних інтересів. Разом з тим сьогодні існує багато нерозв'язаних проблем, на подолання яких мають бути спрямовані подальші зусилля держави. Така ситуація обумовлена неефективністю окремих аспектів державної політики в сфері організації та функціонування судової системи, помилками, допущеними на різних етапах її становлення. Таким чином, дослідження історії державної політики в сфері організації та функціонування судової системи України, дозволить визначити її основні недоліки та напрямки подальшого розвитку.

Актуальність теми дослідження підтверджується недостатністю наукових робіт, що присвячені адміністративно-правовим засадам реформування судової системи України, що у поєднанні з необхідністю комплексного наукового аналізу даного питання обумовлює важливість та своєчасність даної статті.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі аспекти державної політики в сфері розвитку судової влади досліджували такі вчені, як: О. С. Васильєв, А. В. Кірмач, В. В. Молдаван, С. П. Погребняк, О. П. Рябченко, М. Д. Савенко, Н. В. Сібілова, О. В. Старчук, О. В. Стовба, В. Б. Татаренко, І. Є. Туркіна та багато інших.

Однак, на сьогоднішній день відсутні комплексні дослідження, присвячені адміністративно-правовому аспекту реформування судової системи України, що ще раз підкреслює важливість та актуальність запропонованої теми.

Метою статті є визначення адміністративно-правових аспектів реформування судової системи України.

Виклад основного матеріалу. Зміни у розумінні ролі та місця судової системи у механізмі держави, мети її функціонування пройшли декілька етапів, на кожному з яких вона характеризувалась своїми особливостями та пріоритетами. В науковій літературі висловлюються різні точки зору з приводу мети та призначення судової влади в Україні та її місця і ролі в системі гілок влади.

В. Ф. Бойко мету функціонування судової влади вбачає у створенні надійної та стабільної основи для захисту прав та свобод людини і громадянина на засадах служіння ідеалам добра і справедливості, а не певному державному політичному ладу чи ідеології [1, с. 3]. Визначаючи мету функціонування судової влади, автор справедливо уточнює, що для її досягнення у повному обсязі значення має не тільки спосіб, але й засади (принципи), на яких ґрунтується виконання судовими органами своїх функцій. Т. В. Стус-Духнич відзначає, що судова влада побудована так, що її вплив поширюється на всі суперечливі правовідносини, вона має діяти гласно, на принципах рівності всіх перед законом, змагальності, диспозитивності тощо. Нау-

ковець підкреслює беззаперечну перевагу судового порядку вирішення правових конфліктів, яка полягає у наступному: судовий порядок найбільш демократичний та оптимальний; судочинство мають здійснювати незалежні та професійні носії судової влади – судді, і воно достатньо регламентоване [2, с. 8]. Наведене обґрунтування дає підстави стверджувати, що метою функціонування судової влади є вирішення суперечок та інших конфліктних або спірних ситуацій, що виникають у суспільстві, демократичним шляхом та у точній відповідності до законодавства. Однак, обмежуючись саме такою метою, науковцем упускається проблема забезпечення справедливості законодавства, на підставі якого мають вирішуватися конфлікти та інші справи.

Одним із видів державної політики є політика в сфері організації та функціонування судової системи України, яку можна визначити як цілеспрямовану діяльність органів державної влади, інших публічних інститутів, направлену на вироблення єдиної концепції, планування побудови та роботи судів всіх рівнів та ланок, а також інших органів та інститутів, що входять до структури судової системи, визначення шляхів подальшого розвитку судової системи, вироблення основних завдань в обраному напрямку та способів їх виконання.

Головною метою проведення судово-правової реформи в Україні має стати створення законодавчих та організаційних умов для утвердження в Україні незалежної, ефективної та відповідальної судової влади, якій довірятиме суспільство. Судово-правова реформа в Україні повинна мати комплексний характер і передбачати внесення змін до Конституції України, законодавства з питань судоустрою та статусу суддів, реформування суміжних інститутів (прокуратури, адвокатури, правоохоронних органів), вдосконалення процесуального законодавства та законодавства, що регулює порядок виконання судових рішень.

Основою для проведення судово-правової реформи в Україні мають стати загальновизнані міжнародні стандарти незалежності суддів, кращі практики демократичних держав, аналіз вітчизняного досвіду становлення та розвитку правосуддя, а також вже напрацьовані пропозиції щодо вдосконалення судової влади в Україні,

які пройшли експертизу Венеціанської Комісії, напрацювання Конституційної Асамблеї.

З метою забезпечення незалежності судової влади пропонується на конституційному та законодавчому рівнях:

повністю виключити участь Верховної Ради України, Президента України та органів виконавчої влади у процесах призначення, переведення, притягнення до дисциплінарної відповідальності та звільнення суддів;

передбачити принцип незмінності суддів і призначення суддів на посаду безстроково, відмовившись, таким чином, від процедури першого призначення на п'ятирічний термін;

встановити виключно конкурсні засади добору суддів, їх переведення до інших, у тому числі вищого рівня, судів, на основі прозорих та об'єктивних критеріїв і процедур;

закріпити ключову роль зборів суддів у процедурі призначення суддів на адміністративні посади;

посилити юридичну, у тому числі кримінальну, відповідальність за незаконний вплив на суддів у будь-який спосіб;

гарантувати фінансову незалежність суддів: підвищити рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності судів, встановити високий рівень заробітної плати для суддів [3].

Сучасний етап трансформації державної політики розпочався із затвердження Стратегічного плану розвитку судової влади України на 2013-2015 рр. [4]. Першочерговими завданнями, що стоять перед судовою владою України в цьому плані, були визнанні наступні:

1) визначення показників ефективності роботи суду, відображення їх у статистичній звітності, проведення аналізу процедури діловодства, описання процесів та порядку роботи з документами;

2) забезпечення відповідності програмного забезпечення удосконаленим процедурам роботи з документами та забезпечення інтеграції програмних продуктів, які використовуються в судовій системі;

3) розробка Плану інформатизації судів, який визначив би, зокрема, принципи, стандарти, часові рамки та бюджетні розрахунки, необхідні для функціонування єдиної судової інформаційної системи [4, с. 10] тощо.

На сучасному етапі розвитку судової системи також було прийнято Закон «Про забезпечення права на справедливий суд» [5], яким дещо змінено організацію судової системи, підвищено дисциплінарну відповідальність суддів та процедуру дисциплінарного провадження щодо них, порядок підготовки суддів та процедуру призначення тощо.

З урахуванням принципів судоустрою та особливостей місця і ролі системи судової влади, закріплених в Конституції України, Законі України «Про судоустрій і статус суддів», міжнародно-правових актах [7-10], всі означені зміни дозволяють сформулювати такі пріоритетні напрямки державної політики в сфері організації та функціонування судової системи на сучасному етапі: 1) інтеграція сучасних інформаційних технологій в діяльності суддів, що спрощує документообіг та діловодство в судах; 2) підвищення рівня фінансування суддів з одночасним підвищенням їх дисциплінарної відповідальності; 3) удосконалення системи судової статистики, яка б містила показники, необхідні для якісного та кількісного аналізу ефективності судової системи тощо.

На сьогодні реформування державної політики в досліджуваній сфері триває. Так, на думку В. Б. Татаренко, реформування державної політики розвитку судової системи в Україні на сучасному етапі необхідно здійснювати в напрямі збільшення її прозорості та чіткого дотримання принципів справедливості правосуддя. Створення дієвої, незалежної, справедливої судової влади є першочерговим завданням сучасного етапу державної політики розвитку судової системи в Україні [6, с. 170].

Висновки. Важливим напрямком подальшого розвитку судової системи повинно стати також запровадження механізмів дієвої боротьби з корупцією серед суддів, остаточного звільнення судової системи від політичного тиску та впливу зі сторони інших гілок влади, а також підвищення ролі інститутів громадянського суспільства в здійсненні контролю за роботою судової системи. Тому подальший розвиток державної політики має бути сконцентрований в Концепції розвитку судової системи на наступні роки, розробка положень якої має стати напрямком подальших наукових досліджень.

Література

1. Бойко В. Ф. Судова реформа в Україні: стан і перспективи: навчальний посібник / В. Ф. Бойко. – К.: МАУП, 2004. – 176 с.
2. Стус-Духнич Т. В. Судова влада в період розбудови громадянського суспільства: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Т. В. Стус-Духнич. – Львів, 2012. – 18 с.
3. Концепція реформування судової системи України: затверджена рішенням Правничої Асамблеї Асоціації правників України від 19 вересня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uba.ua/ukr/project_ref_sud.
4. Стратегічний план розвитку судової влади України на 2013-2015 рр.: Стратегічний план Ради суддів України та Державної судової адміністрації України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.fair.org.ua/content/library_doc/Strategic_Plan_for_Ukrainian_Judiciary_UKR.pdf.
5. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12 лютого 2015 р. № 192-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 18, № 19-20. – Ст. 132.
6. Татаренко В. Б. Державна політика розвитку судової влади в Україні: дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / В. Б. Татаренко. – Миколаїв, 2010. – 201 с.
7. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-45. – Ст. 529.
9. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 49. – Ст. 23.
10. Основні принципи незалежності судових органів: Резолюція 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vkksu.gov.ua/ua/mijnarodne-spivrobotnitstvo/perelik-dokumentiv-radi-evropi-u-sferi-sudochinstva/>.

Н. Д. Квасневская

Реформирование судебной системы Украины: административно-правовые основы

В статье рассматривается сущность реформирования судебной системы Украины, которая обеспечивала оперативный и действенный судебную защиту своих граждан, других физических и юридических лиц, государственных и общественных интересов. Важным направлением дальнейшего развития судебной системы должно стать также внедрение механизмов действенной борьбы с коррупцией среди судей, окончательного освобождения судебной системы от политического давления и влияния со стороны других ветвей власти, а также повышении роли институтов гражданского общества в осуществлении контроля за работой судебной системы.

Ключевые слова: судебная система, судебная власть, реформирования, государственная концепция, трансформация, организация, функционирование.

N. Kwasniewska

The judicial reform Ukraine: administrative and legal basis

The article deals with the essence of judicial reform in Ukraine, which provides prompt and effective judicial protection of its citizens and other individuals and legal entities, state and public interests. An important area for further development of the judicial system must be as effective implementation of mechanisms to combat corruption among judges, the final release of the judiciary from political pressure and influence from the other branches of government, as well as enhancing the role of civil society in monitoring the work of the judiciary.

Key words: the judiciary, the judiciary, reform state concept, transformation, organization, functioning.